

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Красимир Владимиров Александров
АУ – Пловдив, Катедра „Туризм“

за дисертационния труд на **Тихомир Василев Патарински**, редовен докторант в катедра „Икономика и организация на туризма“ към ИУ - Варна
на тема: **„УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВАРНА
КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ“**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.9. „Туризм“, научна специалност „Икономика и управление (туризм)“

1. Основание за написване на становището.

Заповед № РД-06-23/28.01.2025г., на ректора на Икономически университет – Варна и решение на Научно жури от 10.02.2025 г.

2. Данни за кандидата.

Тихомир Василев Патарински придобива ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ по туризъм в ИУ-Варна. От представената творческа автобиография е видно, че Тихомир Патарински е натрупал солиден опит в туристическия сектор. Основно в „Организации за управление на туристическата дестинация“ на различни нива.

3. Общо представяне на дисертационния труд.

Дисертационният труд на **Тихомир Василев Патарински** е посветен на актуалната проблематика за ролята на туризмът за социално, икономическо и екологично въздействие в дестинацията. В този аспект се разглеждат усилията за засилване на ролята на устойчивото развитие на туризма. Предмет на изследването са проблемите за устойчиво развитие на морска туристическа дестинация. Обект на дисертационния труд е туристическата система на Община Варна.

Трудът е разработен на основата на обстоен преглед на наличните публикации по темата на български и чуждестранни автори, както и чрез провеждането на самостоятелно емпирично изследване. Използваната от кандидата методика на изследване е в съответствие с поставената научна цел и изследователски задачи. Отчитайки характеристиките на дисертационния труд, можем да заключим, че по вид, обем и атрибути той отговаря на изискванията на чл. 48, ал. 1 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд

Обемът, структурата и съдържанието на дисертационният труд на Тихомир Патарински е в съответствие на изискванията по чл. 56 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна. Дисертацията е с общ обем от 258 страници, от които: увод (8 стр.); изложение в четири глави (203 стр.); заключение (3 стр.); използвана литература (9 стр.) Основният текст съдържа 12 таблици и 62 фигури. Списъкът на използваната литература се състои от 166 заглавия, в т.ч. 132 литературни и

34 интернет източника. Към дисертационния труд са изготвени 7 приложения (25 стр.). Обобщавайки съществуващите разработки по темата, авторът умело показва свой собствен подход при формулиране на целта и методите на настоящето изследване. Ясно и категорично определя основната теза, а именно че *„управлението на туризма на територията на община Варна има конкретни отражения в социокултурната, природната и особено в икономическата сфера за повишаване на ефективността, и справедливостта от неговото дългосрочно устойчиво развитие“*. За доказване на тезата, авторът използва три работни хипотези. Изследователският инструментариум е богат: научен анализ и синтез за определяне на текущото състояние на дестинацията и функционалните взаимовръзки между съставните ѝ елементи; метод на индукция и дедукция за извеждане на общовалидни зависимости на база конкретни примери и прилагане на утвърдени практики; аналогов метод за търсене на общи признаци с други сходни дестинации; сравнение - за съпоставяне на количествените и качествените характеристики и формиране на заключения; статистически метод, SWOT анализ, анкетно проучване, експертни оценки и др.

Проведено е емпирично проучване за степента на устойчивост на община Варна като туристическа дестинация: едно за потребителите с техните очаквания, нагласи и впечатления от дестинацията и друго сред заинтересованите страни - хотелиери, туроператори, туристически агенции, браншови организации, институции и учебни заведения. Данните са трансформирани в конкретни практико-приложни виждания за ефективно управление и устойчиво развитие на дестинация Варна, и постигане на редица положителни ефекти.

Резултатите са систематизирани и могат да бъдат представени така: концепцията за УТР не се възприема като заплаха, а като средство за дългосочно развитие и удължаване жизнения цикъл на дестинацията в положителна посока; трансформацията не се приема като ограничения и намаляване на посетителските обеми, а като възможност и въвеждане нови бизнес модели. Необходимост от актуална правно-нормативна рамка, съобразена с глобалните цели за УТР; концепцията за „устойчивост“ има потенциала да допринесе за преодоляването на дългогодишни проблеми, свързани с моноструктурния характер на развитието на туризма: кадрова обезпеченост, ефективно използване на настанителната база и увеличаване на икономическите ползи от туристическа дейност за местното население.

Дисертационният труд е представен във форма, отговаряща на всички изисквания за този тип научни трудове. В него присъства научно-приложно решение на реален проблем, касаещ устойчивото развитие на морска туристическа дестинация. Считаме, че структурата и съдържанието на дисертационния труд на Тихомир Василев Патарински отговарят на изискванията на ПРАС на Икономически университет – Варна.

Кандидатът представя автореферат с обем от 38 страници. Същият отразява в достатъчна степен разработения научен труд. Приложеният списък на публикациите по дисертационния труд, съдържа необходимия брой заглавия за придобиване на образователната и научна степен доктор.

5. Публикации и участие в научни форуми.

Докторантът представя три самостоятелни публикации по дисертационния труд, две на английски език и една на български език. Темите на публикациите са свързани с

основната проблематика на дисертационното изследване и отговарят на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, съгласно чл. 26, ал. 2 и ал. 3 на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

При така предоставените материали по защита на дисертационния труд на Тихомир Патарински, не е установено плагиатство в дисертационния труд, публикациите към него и автореферата. Не е установено използване на некоректни данни или некоректно позоваване на чужди научни трудове.

6. Научни и научно-приложни приноси в дисертацията.

Оригиналният *научен принос* е разработването на системен модел за устойчиво развитие на туризма на общинско равнище, който е предназначен за изследвания в областта на мениджмънта на дестинации и е приложим при разработването на концепции и програми за развитие на сектора в отделни региони и общини.

Като приноси от научно-приложен характер могат да се посочат:

- Анализ и оценка на устойчивостта на развитието на община Варна като туристическа дестинация: емпиричен анализ на туристическия потенциал на региона, включващ природни, културни и инфраструктурни ресурси;
- Очертаване на възможностите за развитието на община Варна като дестинация за устойчив туризъм: разкриване на основните предизвикателства пред устойчивото развитие на общината и адаптиране на съвременните модели за планиране, чрез включване на специфичните характеристики на община Варна в международните рамка за развитие на туризма.

7. Критични бележки и препоръки.

Препоръчвам на докторанта да продължи да работи по проблематиката за устойчивото развитие на дестинациите и възможностите за повишаване на комплексното качество, да представя постигнатите резултати в повече публикации и научно-приложни модели.

8. Заключение.

Разработеният дисертационен труд показва, че **Тихомир Василев Патарински** притежава познания относно научните постижения в туристическата теория и практика. Способен е да провежда самостоятелно научно изследване в областта на туризма, използвайки съвременните научни методи и подходи. Представеният дисертационен труд съдържа приноси както в теоретико-методологически, така и в приложен аспект и може да се използва за устойчиво развитие на морските туристически дестинации.

Достойнствата на дисертационния труд ми дават основание, да дам положителна оценка и да гласувам за присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на **Тихомир Василев Патарински**.

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/679

02.04.2025 г.
гр. Пловдив

Изготвил становището:

/ доц. д-р Кръстимир Александров /

СТАНОВИЩЕ

30

придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

ПН 3.9 Туризъм, по обявена процедура от Икономически университет – Варна

1. Обща информация

- изготвил становището: доц. д-р Иван Петров Килимперов, катедра „Туризъм“, Аграрен университет – Пловдив, ПН 3.9 Туризъм
- основание за написване на становището: назначен за член на научното жури, съгласно заповед на Ректора за назначаване на научно жури № РД 06-23/28.01.2025 г., възложено изготвяне на становище на първо заседание на Научното жури, проведено на 10.02.2025 г.
- автор на дисертационния труд: Тихомир Василев Патарински
- тема на дисертационния труд: „Устойчиво развитие на община Варна като туристическа дестинация“

2. Общо представяне на дисертационния труд (съгласно изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България)

Представеният за преглед и становище дисертационен труд на тема „Устойчиво развитие на община Варна като туристическа дестинация“ е във вид и обем, отговарящи на изискванията на катедра „Икономика и организация на туризма“. Разработката е с общ обем от 258 страници, от които 215 основен текст, 8 страници – списъци със съкращения, таблици фигури и приложения, 9 страници библиографска справка и 26 - приложения.

Основният текст е структуриран в увод (8 страници), четири глави (I глава – 52 стр., II глава – 35 стр., III глава – 88 стр., IV глава – 29 стр.) и заключение (3 стр.)

В структурно отношение включва съдържание, списък на таблиците, фигурите и приложенията, списък със съкращенията, увод, четири глави, заключение, приложения и списък с използваната литература. Библиографската справка включва общо 166 източника на български, руски, английски и немски език, което показва добрата езикова подготовка на докторанта и познаването на българската и чуждестранна литература по изследвания проблем.

Избраната тема е значима и актуална, поставените изследователски задачи са добре формулирани и съответстват на основната цел на изследването. Основната теза на дисертационния труд е в синхрон с основната му цел, а доказването ѝ е основано на адекватно формулираните три работни хипотези. Методологичният апарат на изследването е добре подбран.

Считам, че представения от докторант Тихомир Патарински дисертационен труд отговаря напълно на нормативните изисквания за разработка на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“. Към дисертационния труд са приложени и изискуемите: автореферат на български и английски език, декларация за оригиналност и автобиография на кандидата.

3. Публикации и участие в научни форуми

Докторант Патарински представя списък с 3 публикации, от които 2 научни статии и 1 доклад. Всички публикации са самостоятелни. Представените публикации са изцяло свързани с тематиката на дисертационния труд, като представят в голяма степен съществени части от дисертационния труд и му придават публичност.

Обемът и характерът на представените от докторант Патарински публикации съответстват на реда и условията за придобиване на ОНС „доктор“. Според приложената справка за съответствие с МНИ по ИПЗРАСРБ, докторантът покрива необходимия брой точки за придобиване на ОНС „доктор“.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд (съответствие на изискванията по чл. 56 от Правилника за развитие на академичния състав в Икономически университет – Варна), мнение относно коректността на автореферата на дисертацията и лексикалната и стиловата характеристика на дисертационния труд

Изследването е фокусирано върху същността и особеностите на устойчивото развитие и възможностите за устойчиво развитие на община Варна като туристическа дестинация.

Предметът и обектът на изследването са ясно формулирани и логически обвързани с темата на дисертационния труд. Основната цел на изследването е ясно формулирана, за постигането на която са дефинирани 5 изследователски задачи. Така предложените от докторанта изследователски задачи напълно съответстват на основната цел на дисертационния труд, и са предпоставка за нейното постигане. Предложената изследователска теза конкретизира основните насоки на изследването, а предложените работни хипотези са в основата на извеждането на ключовите характеристики и възможности на община Варна за развитие като устойчива туристическа дестинация.

Дисертационният труд е добре структуриран и балансиран. В първа глава е проведено е обстойно теоретично изследване на устойчивото туристическо развитие, като са разгледани основните предпоставки за устойчиво туристическо развитие на дестинациите. Добре представени са съдържанието и ключовите характеристики на устойчивия туризъм.

Във втора глава на дисертационния труд е представен методологичният апарат на изследването и е представена авторска система от индикатори за устойчиво туристическо развитие на дестинация на ниво община. Анализът и изследването на устойчивото туристическо развитие на община Варна са представени в третата глава на дисертационния труд. За целта са проведени осъществени теренно проучване и анкети както с представителите на туристическия сектор (Приложение 4), така и с туристите и местните жители (Приложение 5). На тази база са формулирани адекватни изводи, намиращи приложение и в създадената от автора система от индикатори. На тяхна база авторът правилно отхвърля първата работна хипотеза и приема останалите две.

В четвърта глава са представени и ключовите възможности за развитие на община Варна като устойчива туристическа дестинация. Акцентът е поставен върху адекватното използване на събраната пазарна информация, опазване и съхранение на туристическите ресурси, подобряване на транспортната достъпност, поддържането на наличната материална база, опитна и интелигентна туристическа индустрия и висококвалифициран персонал, положителен имидж, оптимизиране на туристическите потоци и др.

Структурата и съдържанието на дисертационния труд напълно кореспондират с темата, основната цел и изследователските задачи. Отделните елементи на дисертационния труд са добре логически обвързани, използван е точен и разбираем научен език.

Представеният дисертационен труд показва, че докторант Патарински притежава необходимите теоретични познания, може да провежда самостоятелни проучвания и да

обобщава получените от тях резултати. Авторефератът отразява пълно и точно представения за становище дисертационен труд.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно – приложните приноси в дисертационния труд

В представената справка за приносите на дисертационния труд, са посочени общо 5 приносни момента – 3 научно-теоретични и 2 практико-приложни. След анализа на дисертационния труд, потвърждавам предложените приноси, в съответствие с чл. 6, ал. 3 от ЗНАСРБ.

6. Установено или неустановено плагиатство в дисертационния труд, публикациите към него и автореферата. Установено или неустановено използване на некоректни данни или некоректно позоваване на чужди научни трудове

Не е констатирано плагиатство в представения за становище дисертационен труд, както и със свързаните с него автореферат и публикации.

7. Критични бележки и препоръки

Бих препоръчал на докторант Тихомир Патарински, да бъде по-активен по отношение на публикационната си дейност. За в бъдеще, бих препоръчал на дисертанта да мисли в посока към изследване на възможностите на надграждане на концепцията за устойчиво туристическо развитие с внедряването на различни регенеративни практики.

8. Заключение

Предложеният от докторант Тихомир Патарински дисертационен труд, представлява оригинално и задълбочено проучване, носещо своите научно-теоретични и практико-приложни приноси за устойчивото туристическо развитие.

Всичко това, както и направените констатации, съобразно изискванията за изготвянето на становището, ми дават основание да дам изцяло положителна оценка и да предложа на уважаемите членове на Научното жури, да присъдят на докторант Тихомир Василев Патарински ОНС „доктор“ по ПН 3.9 Туризм, научна специалност „Икономика и управление (туризм)“.

04.04.2025 г.
гр. Пловдив

Изготвил становището

/доц. д-р Иван Килимперов/

Залиуена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ ВАРНА

Вх. №

PA20-432/20.03.2025г.

До председателя на научното жури
проф. д-р С. Маринов

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.н. Вилиян Кръстев

относно:

дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор” – „Устойчиво развитие на община Варна като туристическа дестинация” на Т. Патарински

1. Данни за кандидата

Тихомир Василев Патарински е завършил спец. „Туризм” („бакалавър” и „магистър”) в ИУ-Варна и редовна докторантура в катедра „Икономика и организация на туризма” на ИУ-Варна. Има богат опит в управлението на туризма (общинска администрация на Варна, Варненска туристическа камара), а от март 2022 г. заема длъжността аташе по туризма към Посолството на България в Берлин, Германия.

2. Данни за дисертационния труд и автореферата

Дисертационният труд е с обем от 258 страници. Съдържа увод, четири глави, заключение и списък на използвана литература. В основния текст присъстват 12 таблици и 62 фигури. Цитирани са 131 източника. В добавка към труда са изготвени 7 приложения. Трудът се отличава с цялостност, задълбоченост, последователност в структурирането на отделните части и много добра библиографска информираност на автора.

Авторефератът е с обем от 38 страници и напълно отразява съдържанието на дисертационния труд. По темата на дисертационното изследване са декларирани

две статии и един доклад, публикувани в научни издания на ИУ-Варна и Съюза на учените, клон Варна.

3. Съдържание на дисертационния труд

Тематиката на труда засяга проблема с устойчивото развитие на дестинацията по примера на община Варна. Много задълбочено в това отношение е изложено концептуалното съдържание на устойчивото развитие с препратка към устойчивия туризъм. Познават се в детайли хронологията, водещи автори и тенденции в идейната еволюция на това научно и обществено течение. Разработена е авторска методика и модел за оценка на устойчивото туристическо развитие на общинско равнище както по отношение на потребителите, така и по отношение на субектите на туризма. В конструктивен план са предложени адекватни насоки за оптимизиране и управление на устойчивото туристическо развитие на общината.

В изложението на труда са разкрити много добре потенциала и проблемите на регионалното развитие на туризма.

От гледна точка на направения в дисертационното проучване анализ и формулираните изводи трудът притежава висока практическа стойност. Задълбоченият характер в изследване на местната среда и изведените от анализа закономерности ми дават основание да го препоръчам на експертите от специализираната дирекция по „Туризъм” на общинската администрация на Варна. За оптимизиране на общинския план в областта на туризма той би бил ценен ориентир в прилагането на рационални и съответстващи на местния туристически профил политики за устойчивост.

4. Бележки по дисертационния труд

Както всеки научен труд и този не е лишен от пропуски. Забелязаните от мен неточности в текста, обаче, са от синтетичен и понятиен характер, и не омаловажават неговата стойност.

В емпиричната част на труда много по-рационално би било туристическите ресурси да се ранжират по функционална значимост за туризма в общината.

Това би подчертало тяхната тежест за териториална организация и перспективите за туристическа устойчивост.

Някои от таблиците (№9,) и фигурите (№14, 15, 17), посветени на обработка на данни за общината с косвено отношение към предмета на изследване, биха могли да бъдат изведени като приложения;

Предвид синтетичния характер на метода „Суот анализ“ е необходима редукция на неговото съдържание в представената матрица.

Туристическият регион Азия и Тихия океан, изписван в текста, е всъщност Азия и Океания.

Въз основа на изложените теоретични аспекти в изследването си позволявам да задам следния въпрос:

Понеже от гледна точка на потребителското поведение голяма част от света живее в неустойчива среда, подвластна на масовото производство, масовия транспорт, масовото автомобилостроене, масовата култура, вкусовете за масово потребление и т.н., как стои въпросът със засилващото се в това отношение стандартизирано туристическо предлагане от масов тип, изравняващо туристическия вкус, и устойчивостта на туризма (социална, сезонна, екологична, икономическа)? Не е ли това основната причина, блокираща неговата реализация и респективно – засилваща неговата утопичност?

5. Заключение

Представеният дисертационен труд представлява оригинално авторско изследване със задълбочени познания по засегнатата проблематика. Регламентът по процедурата на защитата е спазен. Няма установено наличие на плагиатство. Това ми дава основание да го оценя с положителен глас – „За“ присъждане на ОНС „Доктор“ по ПН 3.9. Туризм на докторант Тихомир Патарински.

Варна, 19.03.25 г.

Подпис:

Заличена информация съгласно
ЗЗЛД и регламент (ЕС) 2016/ 679

доц. д.н. В. Кръстев